

PROGRAMA ȘCOLARĂ

Programa școlară este parte a Curriculumului național. Termenul de curriculum derivă din limba latină unde, printre altele, înseamnă drum către. Filosofia contemporană a educației a evidențiat diferența dintre o educație bazată pe curriculum, adică având ca element central la toate etajele sale activitatea de proiectare, și programa analitică, document care are în centrul activității didactice ideea de programare a traseului elevului către un țel cunoscut și impus doar de către adulți.

De aceea, programa analitică era posesoarea în mod absolut și univoc a tuturor componentelor procesului instructiv-educativ stabilit la nivel central. Profesorul și elevul erau doar simpli executanți și pacienți ai unui program de instruire menit să reproducă social o stare de fapt. Desigur, au existat numeroase excepții de la această regulă, datorită efortului și profesionalismului a numeroși învățători și profesori, care au știut să țină seama de caracteristicile psiho-pedagogice, de interesele și aptitudinile specifice ale elevilor.

Conceptual, programele școlare actuale se diferențiază de „programele analitice” prin accentul pe care îl pun pe interiorizarea unui mod de gândire specific fiecărui domeniu transpus în școală prin intermediul unui obiect de studiu. Actualele programe școlare subliniază importanța rolului reglator al obiectivelor pe cele două niveluri de generalitate: obiective cadru și obiective de referință. Celelalte componente ale programei au ca principal scop realizarea cu succes a obiectivelor de către elevi. În contextul învățământului obligatoriu, centrarea pe obiective reprezintă unica modalitate care face ca sintagma centrarea pe elev să nu rămână un slogan fără conținut.

Programa școlară descrie oferta educațională a unei anumite discipline pentru un parcurs școlar determinat. Noile programe școlare cuprind:

- notă de prezentare;
- obiective-cadru;
- obiective de referință;
- exemple de activități de învățare;
- conținuturi ale învățării;
- standarde curriculare de performanță.

Nota de prezentare descrie parcursul obiectului de studiu respectiv, argumentează structura didactică adoptată și sintetizează o serie de recomandări considerate semnificative de către autorii programei.

Obiectivele cadru sunt obiective cu un grad ridicat de generalitate și complexitate. Ele se referă la formarea unor capacități și atitudini generate de specificul disciplinei și sunt urmărite de-a lungul mai multor ani de studiu.

Obiectivele de referință specifică rezultatele așteptate ale învățării și urmăresc progresia în formarea de capacități și achiziția de cunoștințe ale elevului de la un an de studiu la altul.

Acest mod de a concepe obiectivele menționate în programă are următoarele avantaje: oferă o imagine sintetică asupra domeniului de cunoaștere modelat prin intermediul didacticii obiectului de învățământ avut în vedere; asigură evidențierea unei dezvoltări progresive în achiziția de competențe de la un an de studiu la altul; reprezintă un instrument conceptual care, utilizat corect la nivelul evaluării, oferă o hartă clară a evoluției capacităților copilului și posibilitatea stimulării acelor deprinderi insuficient formate și dezvoltate; creează premisele pentru deplasarea accentelor în activitatea didactică de pe transmiterea de informații pe aspectele formative ale predării învățării.

Exemplele de activități de învățare propun modalități de organizare a activității în clasă. Pentru realizarea obiectivelor propuse pot fi organizate diferite tipuri de activități de învățare. Programa oferă cel puțin un exemplu de astfel de activități pentru fiecare obiectiv de referință în parte. Exemplele de activități de învățare sunt construite astfel încât să pornească de la experiența concretă a elevului și să se integreze unor strategii didactice adecvate contextelor variate de învățare.

Conținuturile sunt mijloace prin care se urmărește atingerea obiectivelor cadru și de referință propuse. Unitățile de conținut sunt organizate fie tematic, fie în conformitate cu alte domenii constitutive ale diferitelor obiecte de studiu.

Standardele curriculare de performanță sunt standarde naționale, absolut necesare în condițiile introducerii unei filosofii educaționale centrate pe diversitate (standarde concretizate în existența unor planuri-cadru de învățământ, a unor noi programe școlare și a manualelor alternative). Ele reprezintă, pentru toți elevii, un sistem de referință comun și echivalent, vizând sfârșitul unei trepte de școlaritate.

Standardele curriculare de performanță sunt criterii de evaluare a calității procesului de învățământ. În mod concret, standardele constituie specificări de performanță vizând cunoștințele, competențele și comportamentele dobândite de elevi prin studiul unei discipline. Standardele permit evidențierea progresului realizat de elevi de la o treaptă de școlaritate la alta. Ele sunt exprimate simplu, sintetic și inteligibil pentru toți agenții educaționali și reprezintă baza de plecare pentru elaborarea descriptorilor de performanță, respectiva criteriilor de notare.

Standardele sunt relevante din punctul de vedere al motivării elevului pentru învățare, fiind orientate spre profilul de formare al acestuia la finalizarea parcursului școlar și la intrarea în viața socială. Ele ar trebui de asemenea să motiveze elevul pentru învățarea continuă și să conducă la structurarea capacităților proprii învățării active.

Dincolo de structura unitară a programelor școlare, curriculumul național actual propune o ofertă flexibilă, ce permite profesorului adaptarea cadrului formal la personalitatea sa și la specificul clasei de elevi cu care lucrează. Elementele care asigură acest reglaj sunt: posibilitate a intervenției profesorului în succesiune a elementelor de conținut, cu condiția asigurării coerenței tematice și a respectării logicii interne a domeniului; lipsa prescrierii de la centru a intervalului de timp alocat elementelor de conținut; posibilitatea modificării, a completării sau a înlocuirii activităților de învățare, astfel încât să permită un demers didactic personalizat.

APLICAREA PROGRAMEI ȘCOLARE.

Existența unor programe centrate pe achizițiile elevilor determină un anumit sens al schimbării în didactica fiecărei discipline. Tabelul care urmează prezintă în antiteză caracteristici ale procesului de învățare din didactica tradițională și didactica actuală. Aceste caracteristici sunt exprimate la un nivel teoretic general; ele evidențiază anumite accente, nu au rolul de a defini activitatea concretă la clasă a învățătorilor/profesorilor, care în mod obișnuit combină trăsături din ambele tipuri de didactică.

Criterii	Strategii didactice	
	Orientare tradițională	Orientare modernă
Rolul elevului	Urmărește prelegerea, expunerea, explicația profesorului.	Exprima puncte de vedere proprii.
	Încearcă să retina și să reproducă ideile auzite	Realizează un schimb de idei cu ceilalți
	Accepta în mod pasiv ideile transmise.	Argumentează; pune și îți pune întrebări cu scopul de a înțelege, de a realiza sensul unor idei.
	Lucrează izolat.	Cooperează în rezolvarea problemelor și a sarcinilor de lucru.
Rolul profesorului	Expune, ține prelegeri.	Facilitează și moderează învățarea.
	Impune puncte de vedere.	Ajută elevii să înțeleagă și să explice punctele de vedere proprii.
	Se consideră și se manifesta în permanență "ca un părinte".	Este partener în învățare.
Modul de realizare a învățării	Învățarea are loc predominant prin memorare și reproducere de cunoștințe, prin apel doar la exemple "clasice", validate.	Învățarea are loc predominant prin formare de competente și deprinderi practice.
	Învățarea conduce la competiție între elevi,	Învățarea se realizează prin cooperare.

	cu scopul de ierarhizare	
Evaluarea	Vizează măsurarea și aprecierea cunoștințelor (ce știe elevul).	Vizează măsurarea și aprecierea competențelor (ce poate să facă elevul cu ceea ce știe).
	Pune accent pe aspectul cantitativ (cât de multă informație deține elevul).	Pune accent pe elementele de ordin calitativ (valori, atitudini).
	Vizează clasificarea "statică" a elevilor	Vizează progresul în învățare pentru fiecare elev.

De fapt, diferența dintre didactica tradițională și cea actuală constă în modul de concepere și de organizare a situațiilor de învățare (riguros dirijate în primul caz și având autonomie de diferite grade și cel de-al doilea). Altfel spus, o strategie este legitimă sau ilegitimă nu în general, ci potrivit unor circumstanțe concrete. Profesorul eficient este acela care știe să selecționeze, să combine, să varieze diferitele metode, alegând strategii adecvate.

CURRICULUMUL LA DECIZIA ȘCOLII (CDS)

CDS devine, prin dreptul de a lua decizii conferit unității școlare, emblema puterii reale a acesteia. Această putere, derivată din libertatea - oferită prin planul cadru de învățământ - de a decide asupra unui segment al Curriculumului național este aceea care dă posibilitatea definirii unor trasee particulare de învățare ale elevilor.

Libertatea de decizie la nivelul școlii este consonantă cu democratizarea societății și reprezintă o șansă de adecvare la un sistem deschis, cu opțiuni multiple. Din punctul de vedere al implementării însă, CDS este un segment de mare noutate care a indus o serie de disfuncții. Primele apărute, țin de chiar politica educațională care a redus în fiecare an – de la lansarea proiectului de plan cadru și ulterior a planului cadru – numărul de ore alocat CDS. Aceasta s-a întâmplat ca urmare a intervenției diverselor grupuri de presiune care, prin suprimarea plăjei orare, au redus posibilitatea unor tipuri de CDS tocmai la disciplinele pe care încercau să le protejeze și în numele cărora au acționat. Alte disfuncții au apărut la nivelul deciziei școlii, în momentul în care procesul de consultare s-a derulat formal, orele de CDS au devenit plase de siguranță pentru norme, iar programele de opțional au repetat curriculumul nucleu. Dar dincolo de disfuncții, CDS rămâne o realitate a școlii de azi, realitate care și-a câștigat o serie de adepți (fapt important este că printre aceștia se numără și majoritatea elevilor) și care presupune starea de normalitate prin acceptarea diferenței. Altfel spus, CDS-ca-putere-a-școlii permite crearea unui etos propriu care conferă diferența în cadrul genului proxim "școala românească la începutul mileniului III".

TIPURI DE CDS ÎN ÎNVĂȚĂMÂNTUL OBLIGATORIU.

Aprofundarea reprezintă, pentru învățământul general, acea formă de CDS care urmărește aprofundarea obiectivelor de referință ale Curriculumului-nucleu prin diversificarea activităților de învățare în numărul maxim de ore prevăzut în plaja orară a unei discipline. Conform Ordinului ministrului nr. 3638/11 aprilie 2001, aprofundarea se aplică numai în cazuri de recuperare pentru acei elevi care nu au reușit să atingă nivelul minimal al obiectivelor prevăzute de programă, în anii anteriori.

Curriculum extins reprezintă, pentru învățământul general, acea formă de CDS care urmărește extinderea obiectivelor și a conținuturilor din Curriculumul-nucleu prin noi obiective de referință și unități de conținut, în numărul maxim de ore prevăzut în plaja orară a unei discipline. Acesta presupune parcurgerea programei în întregime (inclusiv elementele marcate cu asterisc).

Opționale:

Opționalul la nivelul disciplinei constă fie din activități, module, proiecte care nu sunt incluse în programa școlară avansată de autoritatea centrală, fie dintr-o disciplină care nu este prevăzută ca atare în planul-cadru sau nu care apare la o anumită clasă/ciclu curricular.

Opționalul la nivelul ariei curriculare presupune alegerea unei teme care implică cel puțin două discipline dintr-o arie. În acest caz, pornind de la obiectivele-cadru ale disciplinelor, vor fi formulate obiective de referință din perspectiva temei pentru care s-a optat.

Opționalul la nivelul mai multor arii curriculare implică cel puțin două discipline aparținând unor arii curriculare diferite. Ca și în cazul opționalului integrat la nivel de arie, informațiile cu care elevii vor opera au un caracter complex și, ca atare, permit dobândirea de achiziții cognitive de ordin înalt (de tipul generalizării, transferului etc.).

ELABORAREA PROGRAMEI DE OPȚIONAL. Schema de proiectare în acord cu modelul programelor de trunchi comun:

# Argument	
# Obiective de referință	# Conținuturi
1	
2	
3	
...	

# Valori și atitudini	
# Sugestii metodologice	

Pentru **Argument**, se va redacta 1/2 - 1 pagină care motivează cursul propus: nevoi ale elevilor, ale comunitarii locale, formarea unor competențe de transfer etc.

Obiectivele de referință vor fi formulate după modelul celor din programa națională (al materiilor de trunchi comun), dar nu vor fi reluări ale acestora. Dacă opționalul ar repeta obiectivele de referință ale programei școlare a disciplinei, atunci opționalul respectiv nu ar aduce nimic nou din punctul de vedere al formării și dezvoltării unor capacități ale gândirii (ar aprofunda eventual, prin adăugarea unor conținuturi, abilitățile care se formează prin urmărirea obiectivelor din programa națională).

Un obiectiv de referință este corect formulat dacă, prin enunțul sau, răspunde la întrebarea „ce poate să facă elevul?”. Dacă răspunsul la aceasta întrebare nu este clar (ceea ce poate face elevul nu poate fi demonstrat și evaluat), atunci obiectivul este prea general definit. Pentru un opțional de o ora pe săptămâna se vor defini și urmări 5-6 obiective de referință - pe care elevii urmează să le realizeze până la sfârșitul anului.

Lista de conținuturi cuprinde informațiile pe care opționalul le propune ca baza de operare pentru formarea capacităților vizate de obiective. Altfel spus, sunt trecute în lista acele informații care vor fi introduse, combinate și recombinate între ele dar și cu altele învățate anterior, într-un cuvânt, acele informații care vor fi vehiculate în cadrul opționalului.

Ca și în cazul informațiilor prevăzute în programele obligatorii (ale disciplinelor de trunchi comun), informațiile din lista opționalului nu vor fi considerate ca un scop în sine, ci ca un mijloc pentru formarea intelectuală.

Activitățile de învățare descriu modul în care elevul va dobândi abilitățile vizate prin obiective de referință. În urma unui demers de învățare.

Ca **modalități de evaluare**, vor fi menționate tipurile de probe care se potrivesc opționalului propus (de ex. probe scrise, probe orale, probe practice, referat, proiect etc.). Nu vor fi incluse în programa de opțional probele ca atare.

În cazul în care opționalul este prevăzut pentru un nivel de școlaritate sau un ciclu curricular, este necesar să fie definite și obiective cadru din care se deduc obiectivele de referință pentru fiecare an de studiu. Altfel spus, dacă oferta cuprinde un opțional pentru mai mulți ani de studiu, se redactează câte o programa pentru fiecare an, având grija să apară explicit progresia obiectivelor de la un an de studiu la altul.

Este recomandabil ca programa de opțional să conțină și bibliografie.

În cursul elaborării proiectului de programa sugerăm consultarea următoarei liste de întrebări ajutătoare.

Obiectivele cadru (pentru opționale care se studiază în mai mulți ani):

- se reflecta în obiective de referință?

Obiectivele de referință sunt:

- măsurabile, specifice (nu sunt formulate la modul general, ci sunt adaptate pentru anumite conținuturi)?
- în număr corespunzător?
- corelate cu tema opționalului?
- adecvate nivelului de cunoștințe și vârstei elevului?
- deriva din obiective cadru (daca acestea sunt formulate)?
- unice (sau se repetă sub diferite forme)?
- altele decât în programa de trunchi comun?

Conținuturile sunt:

- corelate cu obiectivele de referință?
- altele decât în programa de trunchi comun?
- resursă cuprinzătoare pentru obiectivele de referință?
- organizate articulat, sistemic?

- organizate astfel încât să se cumuleze și să permită progresul?
- entități esențiale, fără contradicții?
- posibil de învățat, adaptate la experiența elevului?
- adecvate intereselor, nevoilor prezente și viitoare ale elevului?

Activitățile de învățare:

- duc la dezvoltarea capacităților propuse?
- pot fi derulate efectiv în clasă?
- presupun activitatea nemijlocită a elevului?
- permit învățarea în cooperare?

CURRICULUM LA DECIZIA ȘCOLII ÎN ÎNVĂȚĂMÂNTUL OBLIGATORIU

- tabel sintetic -

Tip de CDS	Caracteristici ale programei	Regim orar	Notare în catalog
Aprofundare	Programa pentru trunchiul comun (Se aplică în cazuri de recuperare - respectiv pentru elevi care nu au reușit să dobândească achizițiile minimale prevăzute prin programa anilor de studiu anteriori - în numărul maxim de ore al plajei orare prevăzute prin planul cadru.)	Ore din plaja orară	Aceeași rubrică din catalog cu disciplina sursă
Extindere	- Obiective de referință notate cu * - Conținuturi notate cu * (Se regăsesc în programa de trunchi comun a disciplinei.)	Ore din plaja orară	Aceeași rubrică din catalog cu disciplina sursă
Opțional la nivelul disciplinei	- Noi obiective de referință - Noi conținuturi (Noutatea este definită față de programa disciplinei de trunchi comun.)	Ore de opțional	Rubrică nouă în catalog
Opțional integrat la nivelul ariei sau opțional cross-curricular	- Noi obiective - complexe - Noi conținuturi – complexe (Noutatea este definită față de programele disciplinelor de trunchi comun implicate în integrare.)	Ore de opțional	Rubrică nouă în catalog

Conform OMEC nr. 3638/2001, în schema orară a fiecărui elev din învățământul obligatoriu trebuie să existe minimum o oră de opțional.

În cazul disciplinelor școlare care nu dispun de plajă orară: - Limba și literatura română și Limba și literatura maternă (clasele a V-a - a VIII-a), Limba modernă 2 (clasele a V-a - a VIII-a), Limba latină, Matematică (clasele a V-a - a VID-a), Fizică (clasele a VI-a - a VIII-a), Chimie (clasele a VII-a - a VIII-a), Biologie (clasele a VI -a - a VII -a), Istoria românilor și Geografia României (clasa a VID-a), Istoria și tradițiile minorităților (clasele a VI-a - a VII-a) - curriculumul la decizia școlii poate cuprinde numai ore de opțional. Acestea presupun elaborarea unei programe specifice și notarea în rubrică nouă în catalog.

FIȘĂ DE AVIZARE A PROIECIULUI DE PROGRAMĂ PENTRU OPȚIONAL

*AVIZAT,
Inspector de specialitate

**Avizul școlii:

Denumirea opționalului

Tipul

Clasa

Durata

Număr de ore pe săptămână ...

Autorul Abilitarea pentru susținerea cursului

Instituția de învățământ

	DA	NU	DA, cu recomandări
I. Respectarea structurii standard a programei			
• Argument			
• Obiective de referință			
• Activități de învățare (cel puțin una pentru fiecare obiectiv)			
• Conținuturi			
• Modalități de evaluare			
II. Existența unei bibliografii			
III. Elemente de calitate			
• Respectarea particularităților de vârstă ale elevilor			
• Concordanța cu etosul școlii, cu interesele elevilor și cu nevoile comunității			
• Conținutul argumentului:			
- oportunitatea opționalului			
- realismul în raport cu resursele disponibile			
• Corelarea obiectivelor cu activitățile de învățare			
• Corelarea obiectivelor cu unitățile de conținut			
• Adecvarea evaluării la demersul didactic propus			

Avizul conducerii școlii:

DA

DA, cu recomandări

NU

NOTE:

* Pentru obținerea avizului inspectorului de specialitate este necesar, în primă instanță, avizul conducerii și al Consiliului pentru curriculum al unității de învățământ.

** Pentru a fi acceptat, proiectul de programă trebuie să întrunească „DA” la punctele I și II și cel puțin 5 „DA” / „DA cu recomandări” la punctul III.